

Kinderen van dezen tijd

Henriette Roland Holst-van der Schalk

bron

Henriette Roland Holst-van der Schalk, *Kinderen van dezen tijd*. W. L. & J. Brusse, Rotterdam
1931 (2de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola003kind02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Spelers

Koor der Kinderen van dezen Tijd (niet minder dan zestien jonge mannen en vrouwen).

Beschouwend Koor (niet minder dan zes vrouwen).

Geesten van Erbarming, twee oudere vrouwen.

Geesten van Raad, drie oudere mannen.

Verschijningen van de Ontrechten der ondere Sfeer.

Verschijningen van hen die waren en hen die komen.

Marijt, Peter, Rogier, Martijn, de Aanklager.

Eerste bedrijf

Een der Geesten van Erbarming komt vóór op het tooneel in houding van eerbied

ERBARM U Heer, over de kinderen van dezen tijd,
 over hun hoogmoed en mateloos begeere'en
 hunkering naar bedwelmend zinsgenot.
 Reken hun hun hoovaardigheid niet aan,
 niet hun opstandigheid: Ge weet het immers;
 z'is óók opstand tegen een wereld
 waar Uw geest uit geweken is.
 Laat niet allen verderven en verloren gaan
 maar voer hen langs de paden die Gij weet
 uit dezen doolhof naar Uw zekerheden;
 voer hen buiten 't bereik der valsche goden,
 naar waar Uw heldre zegen zichtbaar wordt.

Koor der Kinderen van dezen tijd

Wij zijn het geslacht dat op-
 groeide in de schaduw van het groote onheil.
 Toen we begonnen om ons heen te zien,
 met oogen waar begrip in daagde,
 was 't leven een verkoolde bouwval,
 d'aarde een chaotische woestenij....

Eerste halfkoor

Die bouwval, hij zou onze woonsteê zijn;
 in dien chaos moesten wij leven....

Een stem

Rondom ons daverde de lucht van leuzen:
 wij hoorden z'en begrepen niet.

Eerste halfkoor

Beelden omflitsten ons, blinkend als zonnen.

Tweede halfkoor

Woorden ruischten, zielsmuziek
 van onleschbare verlangens doorklonken.

Allen

Van een groot heil ging het gerucht,
dat ergens hing in de nabije dagen.

Een stem

Die daarvan spraken hadden ooge' als sterren:
wij zagen 't en begrepen niet.

Tweede halfkoor

Wij waren te jong om te begrijpen,
maar een glans viel op onze jeugd....

Allen

Er was worsteling en verwarring...
Kluwens van worstlenden omklemden
elkaar en lieten elkaar niet los.

Eerste halfkoor

Uit de beelden ebde de blinking weg;
het zielsverlange' in de leuzen verstomde...

Tweede halfkoor

Wereld vergrauwde, levensveld
viel vol duistere, wreede kloven...

Eerste halfkoor

Verwachting van 't gedroomde heil
verbleekte aan de kim der dagen....

Allen

Aarde is niet langer een verkoelde bouwval,
maar leven, ach, leven
bleef een chaotische woestenij....

Tweede halfkoor

Ons droeg het getij
naar 't woeste veld van dit bittere leven...

Eerste halfkoor

Wij zijn een nuchter, en een sterk geslacht....

Tweede halfkoor

Een geslacht, dat geen droomen wil maar daden...

Eerste halfkoor

Zijn wij sterker, dan die 't vóór ons betraden,
die sidderend van afschuw, toorn en pijn,
ten strijd riepen tegen de slechte wereld,
vervuld van geloof aan eigen kracht?

Een stem

En overschattend zéér hun kracht....

Eerste halfkoor

Roepend tot allen, die waren jong als zij:
'Komt, laat ons zijn allen voor elkaar;
veroveren wij voor menscheid vrede.'

De eene stem

Zij wilden veel, maar hebben niets volbracht....
Vergeefs was wat zij poogden, wat zij deden....

Eerste halfkoor

Dra verstoven hun scharen weer, 't is wáár:
elk van hen zocht weer 't eigen heil...

De eene stem

Men kàn niet zijn allen voor elkander,
die berg is voor menschenvoeten te steil.

Allen

Daar waar zij eindigden, beginnen wij....

Eerste halfkoor

Wij zonen van een ontzielden dag....

Tweede halfkoor

Wij kindren van een ontluisterde wereld...

Allen

Wij vrijen, die volgen geen enkele vlag,
en naar niet ééne leuze hooren....

Eenige stemmen

Alle leuzen hebben hun kracht verloren,
 alle sterren verdoofden,
 waar die vóór ons kwamen in geloofden....

Andere stemmen

Alle masten gingen overstag....

De eersten

Alle bronnen zijn verzand....

De tweeden

Het leven werd een droog dor land....
 en tòch willen wij leven....

Allen

Wij willen leven
 met de zinnen en met het verstand.

De eerste Geest van Erbarming

O mijn broeders, de sterren zijn niet gedoofd:
 ze bloeien voort aan d'eeuwige transen,
 maar U maakt blind voor hun stralende dansen
 een nevel, dien het verstand niet klooft....

Eerste halfkoor

De sterren zijn gedoofd!

De tweede Geest van Erbarming

O mijn broeders, de bronnen zijn niet verzand,
 maar gij kunt ze niet ruischen hooren;
 de weg naar hun ruischingen ging verloren
 en hem vindt niet terug het verstand....

Tweede halfkoor

De bronnen zijn verzand!

Eerste halfkoor

We werden heengevoerd naar een dor droog land,
 w'ontwaakten in 't ontzielde heden....

Tweede halfkoor

Maar d' aarde is nog vol heerlijkhe'd en
groot is de macht van 't verstand....

Allen

Wij willen leven!

Afwisselende stemmen

Wij hooren de bronnen niet ruischen....
Wij zien de sterren niet dansen....
Geen droom heeft onze oogen bevlogen,
ons hart wiegt zich op geen waan....
Maar de wil vlamt in ons op,
ons levende' in 't leven te storten,
naar zijn diepe gronden te duiken,
met zijn branding omhoog te gaan....
Wij hebben niets verloren,
wij hebbe' immers nooit iets bezeten,
enkel de wil te leven
vlamt door onze lijven op;
wil ons te wiege' op het leven,
wil ons te lave' aan het leven,
wil te genieten het leven,
klopt in iederen polseklop....

Een hooge stem

Wil te geniete' en te zwerven,
te zwerven en vrij te zijn;
te genieten en vrij te zijn,
als een vrije te leve' en te sterven....

Eerste halfkoor

In ons brandt de wil-naar-genot;
in ons roept de wil-te-zwerven;
in ons bruist de wil-te-drinken
uit alle schalen der vreugd....

Tweede halfkoor

Wij hebben het verstand

dat ons leert, hoe geen vreugd te derven,
 wij zulle' aan geen enkele band
 leggen de drifte' onzer jeugd....

Allen

Wij hebben u, wil te geniete' en
 wij hebbe u, verstand:
 wij trokken niet enkel nieten;
 wij houden in onze hand
 den ééne vogel: hem geven
 wij niet voor tien in de lucht...
 Wij zette' onze tanden' in de vrucht,
 de sappige vrucht van het leven....

Een der Geesten van Erbarming

Wanneer die vrucht tot asch wordt in hun mond,
 Wilt U dan, Heer, hunner erbarmen:
 Gij weet het immers, dat hun overmoed
 geen stand houdt, maar versplintert bij den eersten schok.
 O, als zij zich dan in hun doodsangst winden,
 verwezen starend in den donkren afgrond
 daar buite', in den donkerder binnen-in,
 laat dan in Uwe goedertierenheid
 dalen een straal op die verzengde harten,
 opdat leven er herbeginnen kan....

Martijn

Ik wil kneden
 het leven in mijn hand;
 ik wil mijn werken zien rijzen over d' aarde,
 ik wil ze zien als torens rijze' in 't land.
 Ik wil voelen de stuwning van mijn kracht
 door andre menschen heen gaan en bepalen
 hùn doen; ik wil dat als zij ademhalen
 mijn wezen door hun adem stroom';
 ik wil over die andren macht,
 opdat hunner lijven rythmen vertale' en

verwerkelijken mijn gedachte,
mijn wensch, mijn wil, mijn inzicht en mijn droom.

Eerste halfkoor

Wij willen macht over mensen
en macht over het leven,
wij willen zijn elementen
in onze handen kneden.

Tweede halfkoor

Wij willen in onze retorten
stoutmoedig zijn stoffen mengen;
wij willen een nieuw geslacht
van mensen voortbrengen....

Allen

Een geslacht van blijen
die geen aarz'ling verzwakt;
van goddeloozen, waan-vrijen,
die geen twijfel knakt....

Rogier

Wij zijn zèlf dat geslacht.
Wij hebben de duistere macht gebroken,
die broedde in elk menschenoog;
wij maken de wereld van een verwarde sproke
tot een klaar betoog;
wij bezemen weg de schimmen en spoken
van dwaas geloof
in een macht, die 't verstand niet zou kunnen bevatten
en waar het hart voor buigen moet;
wij hale' uit de hoofden de watten
der vereering van een 'Hoogste Goed'.

Allen

Wij zijn de blijen,
die geen aarz'ling verzwakt;
de godloozen, waanvrijen;
die geen twijfel knakt....

Marijt

Wij zijn zij, die eind'lijk bevrijdden
 hun jeugd van den knellenden, kwellenden band;
 wij hebben gevonden, dat jonge monden
 moeten koelen in kussen hun brand;
 we drinken in teugen, al 't andre is leugen,
 drank van een minne, die is enkel zoet;
 w' omarme' elkaar, zweven een poos zoo door 't leven,
 late' elkaar los weer en alles is goed.

Peter

Wij hebben gevonden, dat voor jonge monden
 kussen de zoetste lafenis is;
 en wij willen ons laven, onze lippen begraven
 in de kelk-der-vreugden, en als een visch
 zwemmen door hun wat'ren tot daar, waar het klat'ren
 lokt van vreugde's zoetste geheimenis.
 In haar werpen w' ons, zinken
 onder, zwijm'len en drinken
 zaligheid.... jij en ik.... kom je?

Marijt

Ja, ik kom.... Eerst leefde ik in een dwazen waan.
 In 't strakke keurs der zede lag ik gevangen.
 Mijn bloed schreeuwde.... iets in mij bleef weerstaan
 dien schreeuw.... maar toen kwam jij; ik zag je aan,
 ik raakte los en drijf nu op mijn verlangen;
 drijf als een blad drijft op een blauwen stroom
 lachende verten toe, licht, zalig-loom.
 Ik hoef tegen mezelf mij niet meer te verweren;
 ik wil met al mijn schatten spelen leeren
 en proeven elke vrucht, die groeit aan den levensboom.
 Kom; wij zullen genieten en samen dart'len:
 ik wil de streeling voelen van jouw hand
 langs de welvingen van mijn borste' en flanken...
 Ik wil met jou in lauwe golven spart'len
 en liggen met jou in 't warme zand,

in elkaar gestrengeld onze lijven:
 ik zal jou iets geven en jij zult mij danken
 daarvoor.... zoo zullen we in het liefdespel
 onzen brand blusschen; en als hij gebluscht is, wel, -
 dan zullen we vrienden blijven....

Andere meisjes uit het koor

Wij ook willen volgen den roep van het bloed....
 Wij ook willen vrij zijn.... Wij ook willen zwerven....
 Onze zinnen willen niet meer versterven....
 Ons vleesch heeft lang genoeg geboet.
 Voorbij, voorbij, voorbij het bitt're derven,
 Voorbij, voorbij, voorbij, voorbij voor goed.

Marijt

Ik heb jou lief omdat ik jong ben;
 Ik heb in jou mijn eigen jeugd lief;
 ik geef mij jou omdat mijn bloed bruist,
 ik geef mij jou omdat ik genieten wil....

Peter

Ik neem jou omdat ik jong ben;
 omdat de passie door mij heen bruist;
 ik neem jou omdat ik een man ben;
 ik neem jou omdat ik genieten wil....

Marijt en Peter

Wij nemen elkaar om te genieten,
 wij willen genieten omdat wij jong zijn;
 wij willen zijn zorgloozter dan vogels;
 wij willen geen nest bouwen en niet broeden:
 wij willen vrije zwervers zijn.

Allen

Voorbij de kwelling van 't versterven!
 Ons vleesch heeft lang genoeg geboet:
 nu bloeit ons vleesch; nu zingt en danst ons bloed!
 Genieten is de leus en zwerven....

Voorbij, voorbij, voorbij het bitt're derven;
 Voorbij, voorbij, voorbij, voorbij voor goed.

Eerste halfkoor

Aan oude wanen zijn w' ontstegen....

Tweede halfkoor

We trokken weg uit oude geboden,
 als menschen wegtrekken uit donkere stegen....

Eerste halfkoor

We zwoeren af de sombere goden,
 die zuigen het merg uit de botten der stervers
 en zich voeden met hun hartebloed.

Allen

We werden blij en vrije zwervers.

Tweede halfkoor

Heerschen gaan nu over d'aardsche dingen
 zij, die zich bevrijdden van alle geboden....

Allen

Die zich bevrijdden....
 voor goed, voor goed,

Eerste halfkoor

Gaan vermalen nu tusschen hun sterke kaken
 het brood der vrijheid....

Allen

't is zoet, 't is zoet.

Eerste halfkoor

Wij braken dóór het harde gebod
 dat stuitte den stormloop onzer willen....
 Wij leven om begeerte te stillen....

Stemmen

Naar macht.... naar rijkdom.... naar genot, genot.

Allen

Wij hoeven d' oude last niet meer te tillen;
Wij hebben ons bevrijd van God.

Een der Geesten van Erbarming

Nu hebben zij d' omheiningen vertrappt,
beveiligend hun levens tegen
het woeden der verscheurende dieren
die huize' in holen van het eigen hart.
Zij hebben den God-in-zich-zelven getart
en bitter zal de vrucht hunner daad hun monden...
'Waar werd oprechter trouw, dan tusschen man en vrouw
ter wereld ooit gevonden?'
dit zuivere brood weigren zij te eten
en grijpen naar het giftig kruid.
Wijsheid, gegroeid door d' eeuwen, hebben zij versmeten
om te worde' aller kwade geesten buit.
't Gericht is niet ver, voor wie dwale' als deze...

De andere Geest van Erbarming

Groot is mijn deernis met de vrouw
die de kern verried van haar diepste wezen;
haar wil is tegen de wet opgerezen
in haar gegrift door een wijze natuur:
haar vreugde zal voos en kortstondig wezen.

De twee Geesten van Erbarming te zamen

O Heer, als hen verschroeit hun eige' onheilig vuur,
laat dan een druppel van Uw lafenis hun tong verkoelen,
of, kan 't niet wezen, maak hun wanhoop kort van duur.

(De Geesten van Erbarming verdwijnen op den achtergrond)

Eerste halfkoor

Wij zijn uitgetogen
uit het vaderhuis:
wij hadden genoeg van zijn dwingende oogen,
en de schaduw van zijn kruis,

die stond in tusschen ons en het licht-der-vreugde
en ons volgde bij elken tred:
wij willen door geen schaduw van boven
der aarde lach meer laten dooven;
wij willen geen kruis dat ons verplet.

Tweede halfkoor

Wij zijn losgebroken
uit de vadervuist;
wij hadden genoeg van zijn wringende knoken;
wij hebben d'ontelbaren gewroken
die leefden beklemd en bekluisd.

Allen

Wij willen zwerven.

Afwisselende stemmen

Wij willen zwerven.
door der dagen heuvelen;
niets van de vrijheid derven,
van haar lach noch haar euvelen.
Wij willen ons laven
aan alle klanken, alle kleuren,
willen teugelloos draven
langs elken grond van gebeuren.

Allen

Wij willen zwerven....

Een stem

Wij willen zwerven
tusschen de heuvels der dagen,
vrij leven, veel wagen,
geen vreugde derven....

Eerste halfkoor

Hier ligt de wereld,
grot om in binnen te dringen....

Tweede halfkoor

En den weg in te vinden
met het licht van 't verstand.

Eerste halfkoor

Hier ligt de wereld,
zee om te bevare' en
van te doorklieven de baren....

Tweede halfkoor

Met de kiel van 't verstand.

Eerste halfkoor

Hier ligt de wereld,
land om t' onginnen....

Tweede halfkoor

Met de ploegschaar van 't verstand....

Eerste halfkoor

En te bedekken met werken
van de menschenhand....

Allen

Met machtige werken
van de menschenhand.

Een stem uit het koor

Hier ligt de wereld
een veld van genot,
doorgeurd en bepereld,
en wij zijn de god,
die zich op haar mag storte' en
haar honing drinken,
op haar bloesems neerzinken en
haar bloesems pletten,
want er zijn geen wetten
die het beletten,
er zijn geen verboden

die het vleesch dooden;
er is geen god.

Een andere stem

Er is geen gebod
dan 't gebod door heerschers gegeven,
om zelf heerlijk te leve' en
er is geen andere god,
dan de goden, die oprichtten
hùn angst en hùn vrees
voor het onbekende,
het bewonderend zwichten
van hun sidd'rend vleesch,
voor de zonne-wenden,
voor de stralende lichten,
voor de hemelsche vuren
en voor de geheime kracht
die, lijven bewonend,
in diepe gewelven troonend,
door d'eeuwen doet duren
der menschen geslacht.

Een andere stem

Er is geen god, dan de goden
waar in spiegelt de droom
onzer wenschen en noode' of
waarin weerkeeren de dooden,
bekleed met macht
om levenden te kwellen...

Een derde stem

Goden zijn enkel bellen
op den levensstroom,
die opkome' en verzinken,
zijn vampyrs die drinken
de menschlijke kracht.
Allen worden z' afgoden,

zij en al hun geboden
verzinken in nacht.

Eerste halfkoor

Daarom zijn wij losgebroken
uit de vaderburcht:
wij hadden genoeg van de klagende spoken
die in duizenden hebben de vreugd gewurgd.

Tweede halfkoor

Wij hebbe' in den morgen de ankers gelicht;
de rotsen van dwang lieten wij achter.
Wij hoorden den roep van den laatsten wachter
wegsterven in het trillende licht.

Afwisselend eerste en tweede halfkoor

Los van elken dwang, vrij van ieder gebod,
zwerfen wij - wij zwerfen.
Bevrijd uit de ban van goden en god,
leven wij - en sterven -

Een der Geesten van Raad

Broeders waarheen? Waar wilt g' U heen begeven?

Een stem

Naar 't hart des levens, naar de stad,
daar waar brandt en bruist het leven....

Een andere stem

Daar glinstert het goud, daar flonkert de macht,
daar trilt de vreugde, daar lonkt z' en lacht....

De eerste Geest van Raad

Broeders ge dwaalt,
daar wordt het meest geleden, 't meest misdreven,
daar wordt het minste liefgehad,
daar is geen enkel licht, dat blank en zuiver straalt.

De tweede Geest van Raad

Daar gaan zij onder, die hun ankertouwen
niet wierpe' in diepen grond; daar sterven zij.

De twee Geesten van Raad

Laat U vermanen....

Weg! Baan vrij!

Het Koor

Wij hebben ons zelf om op te bouwen...

De Geesten van Raad

Dwazen, gij kent het zelf niet; niet de machten
die worstle' in 't hart, 't stuwen omlaag, omhoog...

Laat U beleeren!

Rogier

Uit den weg, gij!

Door uw stem zeurt, er schemert in uw oog

d' oude slaafschheid, die wij het diepst verachten....

Het Koor

Voorwaarts! Voor eigen heil uit eigen krachten.

De Geesten van Raad en Erbarmen

Gij ziet het Heer, zij storme' aan ons voorbij.

(In de verte ziet men de weerschijn van een stad boven de aarde)

Een stem uit het koor

Gij die op ons wacht, om ons te verslinden,
o stad in u willen wij ons storten; -
uw lichten waren 't, die ons vroeg verblindden
en het wild geraas in uw wijde retorten,
betooverde ons jonge hart....

Een andere stem

In u komen de draden onzer begeerten samen,
de knoop onzer lusten en zonden wordt in u gelegd.

Een derde stem

In u schiet alles omhoog wat wij beamen....

Een vierde stem

In u worden wij diepheerlijk eenzamen....

Een vijfde stem

In u voert morgen tegen heden zijn zegevierend gevecht.

De eerste stem

Buiten u zijn wij afgestorvenen van het leven,
op het eiland van gisteren achtergebleven....

De tweede stem

In u staat de mensch op eigen levensgrond,
tusschen de dingen, die zelf hij maakte,
tusschen de werken, die zelf hij wrocht....

De derde stem

In u was 't dat hij oude boeien slaakte,
en tegen oude goden vocht....

De vierde stem

In u was 't, dat hij nieuwe vrijheid vond....

Eerste halfkoor

Wij zijn zij, die het toornig gezoem in die korven
als muziek in d'ooren klinkt,
zij die ademen 't liefst uw verhitte en bedorven
lucht in....

Tweede halfkoor

In ons is de mensch gestorven
waar de stilte haar lied voor zingt.

Allen

O stad, in wier schoot alle levenstarwe
groeit, heden, van genot en macht, -
weel'ger dan ooit voorheen rijpten hun garven,
rijpen ze voor dit geslacht.

Met sterke armen en begeerige kaken
storten wij ons in uw betooverd woud:
wij gaan u tot onze kampplaats maken,
gaan onze spitse willen in u haken,
om ons vol te zuigen met macht en goud.

De beide Geesten van Erbarming

Erbarm U Heer: niet ver is het gericht;
O wilt in Uw rechtvaard'gen toorn, niet allen toch vernielen;
spaar wie gespaard kan worden; laat Uw licht
dringe' in de niet geheel verharde zielen;
laat van enk'len 't verderf velen doen knielen
in ootmoed voor Uw glanzend aangezicht.

Tweede bedrijf

Beschouwend koor

Korte begoocheling
 van zielsverdwaalden,
 overmoed van innerlijk verschraalden, -
 gij duurt maar één oogenblik;
 waan van wie waanbevrijdden zich waanden,
 gij breekt haast in hen stuk
 en laat hen ontkracht,
 onmachtig hun levensboot te sturen,
 te doorworstlen de leege en donkre uren,
 bang voor de nacht....

Een stem

Ik zie het hart
 krampachtig zich strekken
 naar een vluchtig fantoom
 dat telkens vliedt.

Een stem

Ik zie de hand
 tasten in het bekken
 naar schaduw van droom
 en haar grijpen niet.

Koor

Korte begoocheling,
 nu deemstert ge weg uit hun oogen,
 en begint de verduistering.
 Ziet hoe op hun ontvleescht gelaat,
 de lach zich verkramp tot logen
 en het lijf, dat joeg naar bevrediging
 terugvalt, welk en oud....

Koor van Hoogmoedigen en Eerzuchtigen

Wij zijn zij, die op aard hebben opgericht
 burchten van macht en torens van licht.

Wij schrijve' onze wet met letters van vuur
in elken trek der getemde natuur.

Een stem

Wij hebben berekend der staartsterren baan.
We maten den tijd, waarin lichtstralen gaan
van een verre melkweg naar deze planeet.

Koor

Wij hebben de zon en de sterren ontleed.

Een stem

Wij dalen in 't diepste der zeeën neer;
wij stijgen hoog uit boven d' aardsche sfeer;
wij maken ons vrij van de zwaartekracht:

Koor

Wat d' eeuwen droomden, wij hebben 't volbracht,

Een stem

Wij stijgen hooger dan d' adelaar;
bij ons blijft achter der duiven schaar;
met de snelle winden wedijvren wij;

Koor

Enkel licht en geluid vliegen ons voorbij.

Een stem

De golven die door den aether gaan,
roepen w'als onze boodschappers aan.

Koor

We hebben op aarde opgericht
burchten van macht en torens van licht.
We hebben ook den mensch in ons net gebracht:
we temden zijn lijf en zijn zielekracht.

Een stem

We hebbe' al zijn oorsprongen nagespoord,
alle bronne' in zijn wezen aangeboord.

Een andere stem

D'ongelijkmatigheden in zijn polseklop
stoorden der machines rythmischen galop....

Koor

We hebben zijn polsslag gedwongen te gaan
op de maat der dynamo's, die achter hem staan.

De eerste stem

Wij legden zijn hart een breidel aan,
maakten het der machine onderdaan:
zijn wil is gehoorzaam haar bevelende stem;
eens maakte hij haar, nù beheerscht zij hem.

De tweede stem

De mensch beweegt, al naar zij zich beweegt:
wij hebben in d'arbeid zijn wil uitgeveegd.

Koor

Wij hebben *B e r e e k n i n g* tot macht gezet
over de menschheid, haar god en haar wet.

Rogier

Ik ben hij, die in de fabriek
de nieuwe regeling heb ingevoerd:
het tijd verspillen maakte mij ziek;
ik heb de willen getoomd en gesnoerd;
ik heb ze aan één snoer geregen;
nu moeten ze op één maat bewegen.
Mijn meesters zeiden: 'verschaf meer produkt
voor minder arbeid'. - Het is mij gelukt.

Een der Geesten van Erbarming

Al minder koopkracht en al meer produkt;
die beide sferen al meer uiteengerukt.

Beschouwend koor

Al meer nood en armoe, al minder levensvreugd;
al cynischer de ouderdom, al roekelooser de jeugd.

Al onzekerder 't leven voor miljoenen dervers;
al verwarder in eigen netten de rampzalige stervers.

Een der Geesten van Erbarming

En gij zijt trotsch op wat ge wrocht
en verhoovaardigt u op uw werken.

Een der Geesten van Raad

Maar aan God behagen niet zulke werken;
niets zal beklijven van wat ge wrocht....

Rogier

Ik vraag niet of zij genieten, ik vraag niet of zij derven;
ik vraag niet hoe zij leven en hoe zij sterven;
ik vraag alleen dit: is het mij gelukt
voor minder arbeid te lev'ren meer produkt?

(Verschijningen van mannen, vrouwen en kinderen komen naar den voorgrond).

Koor der verschijningen I

Waarvóór, waarvoor leven we, gebukt en gebogen?
Wat voor produkt, wat is het dat wij maken?
Waarvoor worden w'om elke vreugd bedrogen,
waarom zwoegen wij eindloos voort?

Metaalarbeiders

Waarvoor is't, dat omringd van sissende metalen
onze longen vloeibaar vuur binnenhalen?
Waarvoor worden we lid voor lid vermoord?

Fabrieksarbeidsters

Waarvoor houdt aan den transportband geketend
ons de machine, almachtig en alwetend?
Z'is alles, wij zijn niets, haar radren dalen
en stijge'aldoor, aldoor: miljoenen malen.
Ons lijf wordt murw, onze ziel fijngemalen.

Mijnwerkers

Waarvoor dalen dag aan dag onze stoeten
neer, om in 't ingewand der aard te wroeten,

dalen neer in de nauwe heete gangen,
waar de-dampen-des-doods onzichtbaar hangen?

Arbeids-invaliden

Waarvoor worden miljoenen geschonden
op 't slagveld van den arbeid? gaan te gronde
miljoenen door 't zielloos monster gegrepen,
blijven miljoenen zich verminkt voortsleepen?

Landarbeiders

Waarom kunnen wij, die kweeke' alle vrucht
waar de menschheid van leeft, onder iedre lucht,
tenauwernood zelf onzen honger stillen,
waarom is het, waarom, dat nood sloopt onze willen?

Koor der verschijningen I

Waarom zijn w'alle' in zwoege'en zorg verstugd?
Waarom zijn we allen kinderen der ellende?
waarom wordt vreugde's lach ons alle' ontzegd?
waarom breekt 't harde leven ons jong de lenden?
waarom wordt alle last op òns gelegd?

Een stem

Ge zegt, dat ge natuur beheerscht, ge zegt:
'de mensch gebiedt over onmetelijke krachten'
maar wij bleven de oude knecht,
het lastdier, als in vorige geslachten.

Koor der verschijningen I

Hebt erbarmen met onze pijn!
uw broeders zijn 't die roepen; hebt erbarmen!
uw broeders, die lijden, die hongrig zijn,
die uitstrekken naar u hun naakte armen.
Doet uw ooren open, opent uw oogen:
uw broeders zijn 't die roepen, hebt meedoogen!
helpt ons stijge' uit die hel, waar w'in versmachten,
helpt ons, gij sterken! wij kunnen niet langer wachten...

Rogier

Zwijgt!

Koor der verschijningen I

Erbarmen!

Rogier

Zwijgt met uw jammerklachten!
 ik ken u niet, wat gaat uw lot mij aan,
 ik had mijn opdracht, ik heb aan haar voldaan.

Koor der verschijningen I

Kaïn.... Kaïn.... Ge helpt uw broeders dooden.

Rogier

Ik doe mijn werk en 'k doe het goed,
 onze meesters spraken mij niet van uw nooden,
 zij bevalen mij niet 'maak hun arbeid zoet',
 Zij zeiden 'vermeerder het arbeidsvermogen
 van mensch en machine'.... ik heb het volbracht;
 met rukken is het omhoog gevlogen;
 ik ben trotsch op mijn daden; ik ben trotsch op mijn kracht.
 Uw helper ben ik niet en niet uw hoeder.

Koor der verschijningen I

Kaïn.... Kaïn.... Kaïn.... Gij vermoordt uwen broeder!

Martijn

Ik ben hij die het eerst
 zijn stem stuurde rondom de aarde:
 als een vogel vliegt zij rondom de aarde.
 Door mij spreken met elkaar de menschen der antipoden,
 ik heb ontroond twee machtige goden,
 die menschheid beheerschten sedert zij bestaat.
 Afstand verwon ik: in mijn hand vergaat
 en schrompelt die tot niets, tot niets, in een.
 Tijd rek ik uit naar welgevalle': alléén
 ervaar ik, wat geen duizend mensche' ervoeren
 in d' oude dagen; ik ontbond de snoeren
 waar de gedachte aan geketend lag.
 Twee vestingen streken voor mij de vlag
 die achtté' onneembaar vroegere geslachten.

Ik ben vrij, ik behoef niet meer te smachten,
en vrij worde' alle kind'ren van den tijd.

Koor

Van oude stugge beperkingen,
hebben w' ons worstlend bevrijd:
menschekracht gaat ontplooiën haar werkingen
en sloopen alle versterkingen:
de wereld wordt wijd.

De Geesten van Raad

O kinderen van dezen tijd,
die waant, van God u te hebben bevrijd,
maar u niet bevrijddet van wanen, -
ge stijgt uit boven weemling van wolken,
uw stem reikt over d' oceanen,
maar welke boodschap is 't, die ge uitzendt?
Welk woord van heil, welk woord van vrede,
komt van u, door den aether gegleden,
te vereene' alle volken,
die wonen onder de hemelent?
Waarvoor waagt ge, om wat te winnen?

Martijn

Om groot te zijn tusschen de sterveling' en
opdat mijn naam door d' eeuwen leve.

De Geesten

Ge zijt het oude kind gebleven:
een glinstrend niets verblindt uw oogen:
wat stof is, wordt tot stof vergaêrd.

Rogier

Om mijn stam, om mijn volk te verhooge' en
machtig te maken tusschen de volken der aard.

De Geesten

Gij dwaas, de macht die ge wont over natuur
wordt in uw hand een doodlijk wapen....

De menschen van nu zijn boosaardige knapen
die spelen met vuur.
Wee u, die macht wont over natuur, niet over u zelve,
die over krachten onmeetlijk, oneindig, gebiedt
en ze gebruikt, om voor uw broeders een graf te delven:
zij zullen zich tegen u keeren en u bedelven;
zij zullen u knakken als de wind het riet....

Martijn

Ik heb het stoutste gewaagd;
ik heb het grootste gedaan;
ik zocht de wetten waarnaar levende,
waarnaar levende wezens ontstaan.
Ik vond ze. Nu worde ten leste
genomen de laatste veste.

Koor

We buigen niet langer meer
voor levens onverklaarbare macht;

Een stem

We werpe' ons niet langer neer
t' aanbidden zijn geheimzinnige kracht;

Koor

We dwingen 't naar onze norm,

Een stem

We wringen het in den vorm
dien we zelf hebben bedacht.

Koor

We beheerschen u, leven!

Een stem

Leven! ge zwicht voor 't begrijpend verstand,
als de menschenwil voor den wil der machine.

Koor

't Onreedlijke leert de rede te dienen:
alles voegt zich in onze hand.

(Verschijningen van de ontrechten der andere sfeer)

Koor der verschijningen II

Gij hebt ons vergeten!
 wij weten dat wij menschen heeten,
 maar menschen te zijn hebben w' ons nooit vermeten!
 Gij hebt ons vergeten,
 ge hebt òns verstooten,
 ge hebt òns verdreven!
 Hooren wij dan niet tot het leven?

Gekleurde rassen

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn de werkers uit de wingewesten,
 oosterlingen onderworpe' aan het westen,
 negervolken, uit wier vleesch en bloed
 de blanke duivel zijn rijk rijzen doet.
 Wij zijn de zwarte en gele en bruine menschen
 waar uw ras vol hoogmoed op nederziet,
 wier menschlijk wezen 't knakte en deed verflensen,
 die 't uit de menschengemeenschap verstiet,
 te zwoegen doemde om zijn zelfzuchtige wenschen
 te diene' en enkel 't bare leven liet.

Andere gekleurden

Wij zijn zij, die nu tot besef ontwaken:
 'de vrijheid is des menschen hoogste goed'
 en zich haar dienst verpanden. - Zult verzaken
 ook gij uw menschenplicht? De nieuwe taken
 verloochnend, u ook mesten met ons bloed,
 zooals uw vaders deden? Zoo ge 't doet,
 weest dan vervloekt, - weest vervloekt - vervloekt.

Werkloozen

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn de werkloozen uit alle landen.
 In ons ligt braak kracht van ontelb're handen:
 uw daad heeft ons van 't arbeidsveld gedreven,
 gemaakt een dood gewicht aan 't omhoog worstlend leven.

Zwerfers

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn zij, die gij ontoelaatbaar noemt
 en verjaagt uit de ordelijke korven,
 zij die hebben van land tot land gezworven,
 verstooten overal en overal verdoemd....

Schipbreukelingen

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn zij, wier bestaan ge liefst verzweegt
 die uit àl te voos hout werden gesneden;
 wij zijn de afval uit de reuze-steden,
 bijegeharkt en in een hoek geveegd.

Verwordenen

Gij hebt òns vergeten!
 wij zijn de verwordenen uit armoewijken,
 door grauwe huurkazernen ingedijkt,
 wij leve' in wildernissen troosteloos,
 die 't hart afstompe' of maken giftig boos.

Lichte vrouwen

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn de lichte vrouwen uit havenstegen;
 duistre krachten hebben ons saamgedreven;
 wij verkoopen ons lijf tot eindeloos verkrachten:
 doelloos zijn onze dagen, helsch onze nachten.

Kinderen der armoe

Gij hebt òns vergeten!
 Wij zijn de kinderen uit pauperland,
 die ellende haar merk heeft ingebrand,
 rimplig en grauw, dorre grijsaards gelijk
 zijn we; er is geen jeugd in armoewijk!
 Ziet onze lijve' en onze zielen aan:
 schaamt u over wat g'aan ons hebt misdaan!

Andere kinderen der armoe

Wij zijn het voos, minderwaardig geslacht,

dat drank en armoe hebben voortgebracht.
 Wij zijn de verwaarloosde jeugd
 die in de donkere sloppen wordt verdorven.
 Wij zijn zij die, levend, al zijn gestorven;
 ons hart verkwikt geen enkele vreugd.

Gevangenen en krankzinnigen

Wij zijn de gevangenen in hun cellen.
 Wij zijn de waanzinnigen in 't gesticht.
 Wij zijn zij, die de uren telle' en telle' en
 ineenzinken onder hun dood gewicht....

Koor van verschijningen II

Gij, die u meesters over 't leven noemt, -
 wat deedt ge voor ons en ons gelijken?
 Ge sloot ons uit van alle lichte rijken....

Geesten van Raad

Hoor, hoe dreigend het in die korven zoemt....

Koor van verschijningen II

Heeft al uw kennis, al uw kunde, al uw macht,
 ooit het schrijnen van onze pijn verzacht?

Koor van verschijningen I en II

(afwisselende stemmen)

Nooit, nooit.... Wij vervloeken u.... Weest vervloekt....
 Om de banden, waarin g' ons hebt geslagen,
 om de verned'ring, die g' ons leerdet verdragen,
 weest vervloekt!
 Om de schoonheid, die g' in ons vermoordet,
 om de goedheid, die ge in ons smoordet, -
 weest vervloekt!
 Om de kwellingen, waaraan g' ons ketent, -
 die g' in koelen bloede uitdenkt en berekent, -
 weest vervloekt!

Rood is de haat,
 rood is het bloed,
 rood is de ster

die danst voor onze oogen!
 Rood is de wraak,
 de wraak is niet ver,
 de liefde is logen,
 rood is de wraak,
 rood en zeer zoet!
 O, weest vervloekt,
 gij die schendt de zielen,
 gij die schendt de lijven!
 Haat werd zeer groot,
 de dag is dichtbij!
 De dag is dichtbij,
 dat w' u komen verdrijven,
 dat w' u komen vernielen,
 de dag van uw dood.

Wij vervallen.... wij verzinken.... wij vergaan....
 wij versmachten.... wij verkomm'ren.... wij verderven.
 't Leven dat gij ons laat is één lang sterven!
 Veel erger dan de dood is dit bestaan....
 Waarom naamt g' ons schoonheid,
 waarom naamt g' ons blijheid?
 Waarom sloegt g' ons neder met geweld?
 Waarom dooddet g' in ons verlangen naar vrijheid?
 Om macht en om geld! Om macht en geld! Om geld!

Rogier

Dat is niet waar! Ge moet mij hooren:
 Ik werkte niet om geld alleen
 en niet alleen om macht: ik was geen steen,
 ik was als gij een mensch geboren,
 en 'k had mijn arbeid lief.... Mijn geest had vlerken;
 'k voelde in mij een kracht, die mij opwaarts droeg:
 het is geen kwaad, te leven voor zijn werken....

De Aanklager

Gij hadt den mensch niet lief genoeg....

Rogier

Ik had mijn arbeid lief! In mijne taken
 dook ik onder, als in een wereldstad.
 Ik was niet vrij; ik was zelf maar een rad
 dat werd gedreven; 'k wilde menschheid maken
 vrij van zorg en van nood; verstand wees mij het pad.

De Aanklager

Maar gij hebt uw broeder niet lief gehad,
 dat is de schuld, die u niet wordt vergeven....

Rogier

Ik heb het lèven lief, ik dien het leven....

De Aanklager

Gij dient het leven? Leugen, zelfbedrog en waan....
 'k Zie u en uws gelijken door de dagen gaan
 vervuld van zelfzuchtige gedachten
 aan eer en roem, aan weelde en macht.
 'k Zie hen, hoe zij zich tot den arbeid spannen
 en vastberaden storten in hun taak....
 ontelbre jonge daadkrachtige mannen.
 Wat doen zij? Wat beschouwen z' als hun zaak?
 Ik zie ze, in honderd en honderd steden,
 zoeken naar midd'le' om den mensch te verdelgen,
 ik zie ze in duivelsche proeven zwelgen,
 om millioenen te doen sterve' in wreede
 verschrikkingen den marteldood....
 'k Zie ze de vrees versterken en vermeêren
 die de volken met waanzin slaat,
 tot z' op den dag van het Gericht zich keeren
 tegen elkaar in blinden haat.
 Ik zie ze ontheiligen en onteeren
 den arbeid, door hem te maken een kwaad,
 een vijand van den mensch.... 'k zie ze verkeeren
 alles wat dienen kon het leven
 tot werktuigen van den dood,
 omdat hun meesters 't hun bevelen.

Ik zie ze, toestorte' op de keelen
 die zingen vrijheid, om het vrijheidsstreven
 te wurgen, dat stijgt, onweerstaanbaar groot,
 in de zonen der oude werelddeelen,
 al tintelend in een nieuw morgenrood.
 'k Zie ze, broeders verneedren, broeders knechten,
 'k zie ze voorgaan in de slechte gevechten,
 of andre volgen in schuldige lijdzaamheid....
 Ik zie z' in dienst van Mammon zich vergrijpen
 aan den mensch, aan zijn lijf, zijn ziel, zijn rechten;
 ik zie ze tot elke misdaad bereid,
 opdat voor hen nog mogen zoete vruchten rijpen
 aan het giftig gewas van dezen zieken tijd....
 Ge dient het leven, zegt ge? Ik zal verstoren
 dien waan....

Rogier

O was ik nooit geboren....
 Ik wil niet meer zien, ik wil niet meer hooren;
 ik wil niet meer hooren, ik wil niet meer weten....
 O kon ik al wat ge zeidet vergeten,
 maar ik kan het niet, ik ben verloren....
 O geef mij terug mijn oude oogen!
 Hult mij weer in barmhartigen waan!
 Ik kan niet meer leven anders dan in logen;
 voor de waarheid moet ik vergaan....

Koor van verschijningen I en II

Voor de waarheid moet ge vergaan.
 Onze waarheid zult ge hooren.
 Gij vergaat - wij worden geboren.
 In de waarheid zullen we staan.
 Rood is de haat,
 rood is het bloed,
 rood is de ster
 die danst voor onze oogen!
 Rood is de wraak,

de wraak is niet ver,
 de liefde is logen,
 rood is de wraak,
 rood en zeer zoet.
 O, weest vervloekt,
 gij die schendt de zielen,
 gij die schendt de lijven!
 Haat werd zeer groot.
 De dag is dichtbij!
 de dag is dichtbij,
 dat w' u komen verdrijven,
 dat w' u komen vernielen,
 de dag van uw dood!
 Om de goedheid, die g' in ons smoordet,
 om de schoonheid, die g' in ons vermoordet,
 weest vervloekt!
 weest vervloekt, vervloekt, vervloekt, vervloekt!

Rogier

Ik kan niet meer.... Ik kan dit niet dragen....
 Ik voel van hun haat de mokerslagen
 bonzen tegen mijn wankele wanden....
 Ik vind geen steun voor mijn siddrende handen.
 Ik vind geen steun voor mijn voeten, mijn dijen.
 Ik voel mij naar den afgrond glijen....
 Ik weet geen haven.... Ik zie geen boot....
 Voor mij enkel nog de dood, de dood....

(hij schiet zich door de slapen en stort neer.)

Beschouwend koor

Scheurt een straal van de zon af, hij vergaat;
 zoo de mensch, die zich wendt van Gods gelaat....

(het tooneel is eenige oogenblikken donker; wanneer het weer licht wordt, zijn de verschijningen verdwenen; ook het koor heeft zich op den achtergrond teruggetrokken. Peter en Marijt komen, de een na den ander, op)

Peter

Waarom ben je weggelopen?
 We spraken toch af, het nog eens te probeeren....
 We kunnen immers niet buiten elkander.

Marijt

Ik zei je immers dat ik weg zou gaan!
 Voor mij bloeit nu een ander leven open;
 je kondt het beste in mij toch niet waardeeren.
 Ik heb genoeg van dit benepen bestaan....

Peter

Je moet je vooral niet geneeren....
 Zeg het eerlijk; je bent verliefd op een ander.

Marijt

En wat dan nog, als ik van een ander hou?
 We zijn vrij, beide; ik ben niet je wettige vrouw....

Peter

Pas op kind, pas op; je gaat je versletten....

Marijt

En jij dan? Ben jij zoo 'n Jozef kuisch?

Peter

Ik leef als man naar mannelijke wetten,
 maar jij raakt al verder en verder van huis....

Marijt

Je gunt me mijn vrijheid niet....

Peter

Ik jou niet gunnen?
 Ik ben blij als ik van je af ben, dààr....

Marijt

O God laat me niet los, Peter: we kunnen
 immers toch niet buiten elkaar....

Peter

Je bent zot, geloof ik. Je zei daareven
 dat je het met mij niet langer kunt harden....

Marijt

Ja ik heb genoeg van dit leven....
 Maar als je wegvalt uit mijn bestaan,
 valt een leegte.... Kijk mij niet zoo aan!
 Kijk mij zoo spottend niet aan met je harde
 oogen.... je maakt alles in mij stuk....

Peter

Het is jouw schuld, zoo mijn hart verdorde....

Marijt

't Mijne wordt verpletterd onder jou druk....

Peter

Kind, hoe is alles toch zoo leelijk tusschen ons geworden?
 We wilden toch elkaars geluk....

Marijt

Elkaars geluk? We wilden elkaar afroomen,
 we wilden genot van elkaar;
 we wilden beide nemen en we hebben genomen
 en nu zijn we vervreemd van elkaar.

Peter

We hebben samen toch.... gedroomd heerlijke droomen....

Marijt

Gedroomd, ja maar we hebben nooit samen gezocht
 naar wat we 't heerlijkst in ons zelf vermoedden,
 nooit samen gegraven naar het diepste goede in
 elkaar. We hebben de gave onzer jeugd verkocht
 voor wat vluchtig genot, waar niets van is overgebleven
 dan een wrange nasmaak.... Ik gruw van ons leven.

Peter

Ik heb je niet verleid.... Je bent zèlf gekomen....

Marijt

O, hadt je mij maar verleid, mij met geweld genomen,
 had ik mij maar aan jou gegeven,
 in den roes van een opperst liefdes-uur,

mij, als in een afgrond in jou gesmeten,
 alles vergooid, alles vergeten,
 om te verbranden in jou zalig vuur!
 Had ik van jou maar een kind gekregen;
 als ze vroeger zeiden, een kind der schande!
 Ik zou het heffen naar het licht; mijn handen
 zouden van trots en niet van schaamte, beven.
 En als je mij verlaten hadt,
 en ik alleen was, veracht, uitgestooten,
 zou ik je nog zegenen van uit mijn groote
 ellende om wat je mij geschonken had.
 O had ik maar een kind! Had ik maar plichten!
 Zat ik maar met banden aan één wezen vast!
 Maar ik heb niets om mij aan op te richten....
 We speelde' een roekeloos spel.... Donkre gezichten
 waarschuwden mij, maar ik wou niet zwichten....
 Nü.... moet ik zwichten.... 'K ben mijzelf tot last....
 Mijn leve' is zinneloos....

Peter

Dat zeg je nu,
 maar gisteren sprak je anders; je woudt leven
 naar eigen willekeur en vrij zijn als de wind,
 die blaast naar hij zelf wil, door niets gedreven.
 Je wildet geen man en je wildet geen kind,
 je wildet, zei je, aan geen enkel ding kleven. -
 Maar je was zwak en dat heeft je verdrotten....
 zeg eerlijk: heb ik geen gelijk?

Marijt

Zoo is het niet! Ik voel mij uitgestooten
 omdat....

Peter

Je bent dwaas, ze zijn allemaal als jij....

Marijt

'k
 maal niet om de maatschappij!

Ik spreek van een innerlijk rijk, dat voor jou is gesloten.
O ik haat je, ik haat je....

Peter

En ik jou, maar ik laat je
toch niet los.... Met jou gaat alles onder
wat mij nog rest van den droom der jeugd....

Marijt

Mij rest niets en ik kan toch niet leven zonder
iets om aan te gelooven, 't zij in smart of in vreugd.
Ik ga weg, Peter....

Peter

Het wordt nu voor ons beiden een doelloos zwerven....

Marijt

Jij bent een man; je vindt weer vastheid in je werk.
Maar als een vrouw dat andere moet derven,
dan wordt het leven haar te sterk....
Er is niets, dat mij nu meer lokt, dan sterven:
beter dan doelloos leven, is de dood....

(zij sterft)

Peter

De dood is donker, leven zonder licht,
je hebt jezelf en mij te gronde gericht....

Een der Geesten van Erbarming

De dood.... de dood....
De vrouw roept hem niet om zijn wijsheid te leeren,
maar omdat leven haar te diep verdroot....
Hij is nooit ver weg in deze sferen,
maar hij troost niet, hij doet niet triumfeeren
over de smart; hij is meer somber dan groot....
Hij brengt geen stap verder op Gods geheime paden,
voor 't hart bergt hij geen enkele genade,
aan 't hart ontsluit hij geen enkele kluis.
O wat sterven zij eenzaam, die 's levens diepste geheim niet raadden,
wat sterven zij eenzaam en ver van huis!

Beschouwend koor (Eerste halfkoor)

Als de schuimende wijn
 der jeugd is uitgedronken
 haar vlammen ineengezonken,
 haar vonken vertreden zijn, -
 als het hart, deerlijk gehavend
 door een vreemde angstige pijn,
 uitzierend naar medicijn,
 er geen vindt in den avond, -
 dan is er nog één pad open
 naar redding, troost en heil,
 maar de paden-naar-omhoog zijn steil,
 steil en niet licht te belooopen....

Tweede halfkoor

Zij hebben dat pad niet gevonden,
 zij hadden 't ook niet gezocht....
 Wie verdoolt in de duistere krocht,
 de duistere krocht der zonde,
 die kan nog t' ontkomen hopen,
 zoo hij zijn zwakheid erkent;
 maar zij waren vastgelopen
 in hoogmoed; zij hadde' in hun daden
 van God zich afgewend,
 afgesloten zich voor de genade
 van de zachte stemmen die fluistren
 in 's harten verborgenheid....
 Zij weigerden daarnaar te luistren
 toen 't was nog tijd.

Eerste halfkoor

Geén kwam, die ze kon helpen;
 géén die hun gids wilde zijn....
 Ze waren als jonge welpen
 alléén in de heete woestijn
 van deze bittere tijden,
 nu de heilige bronnen zijn

verzonken naar ondre sferen, -
 nu de pijlers, die 't menscheijk leven
 lang schraagden, ons hebben begeven,
 nu oude waarde' ons ontglijden,
 oude vastheden verkeeren
 in een gebroken lijn.

Tweede halfkoor

Op de kenteringen geboren,
 aan den zoom waar de tijden breken,
 droeg hun kracht hen niet ver genoeg.
 Aan die breuk zijn ze bezweken:
 ze kwamen te laat of te vroeg.
 D'oude klokken gingen hun verloren
 en ze konden den roep nog niet hooren,
 den verren, van een overzij.
 Zij volgden door grillige streken
 een dwaallicht; zij misten het teeken,
 zij doolde' aan het doel voorbij.

Eerste halfkoor

Groot is het leed van de menschen!
 Zij verteren zich in wenschen,
 maar de knoppen van liefde en vreugd
 hangen in hen neer en verflensen
 nog voor het midden der jeugd....
 Ze zouden graag anders zijn,
 ze zouden graag anders leven,
 maar weten zelf niet hoe.
 Ze hebben de liefde verdreven,
 maar hun zielen zijn te moe
 om te tasten naar de wonde
 die al dieper vreet in hun vleesch
 en blijft onverzorgd, onverbonden....
 Ze dobberen tusschen onlust en vrees;
 onlust te leven, vrees te sterven....
 maar de levensvonk dooft niet uit,

zoo zijn ze gedoemd te zwerven,
 keelen die geen helder geluid
 meer geven, verhavende scherven,
 voor den dood een armzalige buit,
 als hij komt ze ten leste verlossen,
 en schudt, overrijpe trossen,
 in de ben der eeuwigheid.

(Het beschouwend koor splitst zich in tweeën en daalt langzaam omlaag langs de treden aan weerskanten van het platform, waar Rogier en Marijt liggen)

Eerste halfkoor

Had een rustige stem vol gezag
 maar bijtijds tot hem gesproken,
 over den samenhang der dingen
 en de verantwoordelijkheid,
 dan lag hij niet hier nu, dan lag
 hij niet hier gevonnist, gebroken....

Tweede halfkoor

Had moeder, had vader aan d'avond van een lichten dag,
 haar maar gezegd, hoe bitter het wordt gewroken,
 wanneer het hart speelt met heilige dingen
 en ijdele genotzucht de liefde ontwijdt.

Eerste halfkoor

Had hij het maar geweten, dat de eenling leeft
 om de gemeenschap te dienen en te schragen,
 dan had hij niet zichzelf zoo fel gezocht.

Tweede halfkoor

Had zij het maar beseft, dat de vrouw streeft
 naar te koestren al wie om koestring vragen,
 dat zich haar weze' alleen daarin 't ontvouwen
 geheel vermag, wat had zij veel vermocht.

Eerste halfkoor

Had hij die les maar geleerd, die wijsheid maar gevonden.

Tweede halfkoor

Had zij die waarheid begrepen, had zij die taal maar verstaan.

Eerste halfkoor

Hij was een schakel, te zwak met den keten verbonden.

Tweede halfkoor

Zij was een wilde loot, daar groeien geen vruchten aan.

Eerste halfkoor

Een kind van de dwaling.

Tweede halfkoor

Een kind van den waan.

Geesten van Erbarming

Verloren gegaan, verloren gegaan.

In dwaling verschraling, door waan ontdaan....

Verloren gegaan; verloren gegaan....

Geesten van Raad

Droevig is de onbegrepen dood,

hij is nooit ver in deze streken;

op alle muren vindt ge zijn teeken

gegrift, somber is het en groot.

Ontworteld, onverbonden

gingen ze, sloegen van levenssteilte tot gruis.

O wat sterven zij eenzaam, die de hoogste wet niet verstonden,

wat sterven zij eenzaam en ver van huis....

(Korte stilte; dan treedt het Koor der Kinderen van dezen Tijd naar voren)

Koor

Wat is geschied?

Geesten van Erbarming

Verdoold in waan,

verscheurd en verloren,

verwezen, vergaan....

Koor

Waarom verloren?
 we begrijpen niet....
 Wij zijn zij en zij zijn wij,
 het noodlot bedreigt ons, dat hen versloeg.

Afwisselende stemmen

Zij waren misschien niet wetend genoeg.
 Zijn wij dan zooveel wijzer dan zij?
 Hoe kon dit? Verloren....
 we begrijpen niet....
 Of een hand hen in den afgrond stiet,
 waar hun oogen geen afgrond zagen ooit te voren.

Zij hadden toch alles goed berekend,
 alles afgewogen op een schaal van goud.
 Bewust hadden zij hun leven gebouwd,
 zij waren aan geen waan geketend.

(korte stilte)

En toch verdoold, en toch vergaan....
 We begrijpen niet.... hoe kan dit wezen....

(korte stilte)

We hebben misschien iets verkeerd gelezen....
 We hebben misschien toch niet alles verstaan....

(korte stilte)

Koor

Zij zijn wij en wij zijn zij;
 voor hen is het zoeken en dwalen voorbij,
 maar wij, wij moeten verder leven.

De eerste stem

Wat is alles vreemd geworden om mij heen,
 't is of niets hetzelfde is gebleven....

De tweede stem

Wat ben ik alleen, wat ben ik alleen....

De derde stem

Is in èlk genot dan een angel verborgen?
 Volgt op feestlijken avond een droevige morgen
 altijd? Slaat de lach altijd om in geweën?
 Moet men leven voor andre' of zichzelf verdoen?
 Heeft recht op ons d' eerste de beste schooier?

De eerste

Dat wordt waarachtig hoe langer hoe mooier!
 Wat gaan die andren ons aan met hun zorgen!

De tweede

Zijn wij verantwoordlijk voor wat derden doen?

De derde

Houdt op met je leege en domme praat;
 zij, die daar liggen, hebben net zoo gesproken:
 nu zijn ze dood, voor hen is 't te laat.
 Maar ik wil niet worden ontwricht en gebroken....
 ik wil niet.... ik wil niet.... o, wie geeft mij raad,
 wie helpt mij, wie wijst mij, hoe ik moet leven?
 Ik ben bang voor het leven, ik ben bang voor den dood.

Koor

Zij zijn wij en wij zijn zij;
 zij dreven als wrakke' in den nacht voorbij
 en als wrakken zijn wij achtergebleven....

De eerste stem

Hoe is dit geschied, hoe kon dit gebeuren?
 Weg alle geflonker!
 Leven werd donker,
 donker, donker en zwaar als lood....
 Helpt mij, raadt mij, ik voel mij door twijfel verscheuren....

Een der Geesten van Erbarming

Wie verdooft in duistere krocht,
 in duistere krocht van zonde,
 die kan nog 't ontkomen hopen

zoo hij zijn zwakheid erkent.
Maar zij waren vastgelopen
in hoogmoed, zij hadde' in hun daden
van God zich afgewend,
afgesloten zich voor de genade
van de zachte stemmen die fluistren
in 's harten verborgenheid,
zij weigerden daarnaar te luistren
toen 't was nog tijd....

Koor der Geesten van Raad en Erbarming

Keert in tot uzelf.... bedenkt wat de aanklagers zeiden!
keert in tot uzelf en berouwt, want uw schuld is groot!

Derde bedrijf

Koor

Helpers, krachten die wij lang ontkenden, -
verstoot ons niet, nu wij ons tot u keeren:
wij taste' in duister, wij komen om raad.

De Geesten van Raad

Legt het boek uwer levens voor ons open.

Eerste halfkoor

Wij zijn de jeugd van dezen tijd,
die niets heeft om voor te leven.

Tweede halfkoor

We dronken den beker van enkel zingenot,
we vonden in dien drank korte bekoring,
daarna moeheid van het leven,
en dáárna - verlangen naar den dood.

Eerste halfkoor

We wierpe' ons op de werkelijkheid,
om macht te winnen en goud, om over menschen te heerschen.

Tweede halfkoor

We waren trotsch op wat we wisten, wat we vermochten;
we maten de wereld met hoogmoedigen blik.

Allen

Al wat we zonnen, al wat we zochten,
was verheffing van het eigen ik.

De Geesten van Raad

Wat brak uw trots? Hoe erkendet g'uw dwaling?

Afwisselende stemmen

We hoorden de stemmen, ze klaagden ons aan,
klaagden ons aan met bittere woorden,
dat we tege' onzen naaste hadden misdaan,
dat we onzen broeder vermoordden.

Ze zeiden de spreuk der vervloeking,
 ze zongen het lied van den haat;
 ze stormden op ons af om ons te verdelgen....
 ze legden op ons hun bittersten nood....
 We zage' onze makkers vluchten in den dood:
 we zagen zijn afgrond ze verzwelgen....
 We voelden zelve te staan op een uitersten rand;
 we schrokken terug; we zochten een reddende hand.

De Geesten van Raad

Erkent klaarder uw schuld, berouwt haar dieper;
 dan pas kunt ge herboren worden
 en kan in u beginnen nieuwe groei.
 Wat vindt ge als ge inkeert tot u zelve?

Afwisselende stemmen

We bleven koel voor het leed der onterfden.
 We bekreunden ons niet om de gerechtigheid.
 We brachten alles terug op ons zelve....
 We leefden enkel voor eigen bevrediging.
 We hadden geen liefde voor hen die derfden,
 wat elk van ons in overvloed ontving....

De Geesten van Raad

Daalt dieper, woelt open het eigen hart.

Allen

We vergaten, dat we al wat we waren,
 al wat we wisten en al wat we konden,
 dankte' aan de vaders, dat hun werk en hun daad,
 het voedsel hadden bereid voor onze monden,
 opgeworpen de dammen waar dit geslacht op staat.

De Geesten van Raad

De ergste schuld hebt ge nog niet erkend....

Eerste halfkoor

We vergaten, dat al onze voorrechten
 worden gekocht door het zwoegen van de zwoegers,

worden gekocht door het derven van de dervers,
als t' allen tijde, zoo ook in dezen tijd.

Tweede halfkoor

We vergaten omdat we wilden vergeten,
we zagen niet omdat we niet wilden zien;
we schroefden onze ooren dicht voor hun brandende kreten,
we keerden ons af om geen bijstand te hoeven biën.

De Geesten van Raad

Ge hield tegen den groei der gerechtigheid....

Allen

We lieten over aan andren het goede gevecht....

Een der Geesten van Raad

Ge waart stinkend van zelfzucht en hoovaardigheid.
Ge kendet geen meegevoel, geen erbarmen,
omdat ge zelf in verdrukking nooit had geschreid.
Wat zoekt ge nu? Hoe wilt g' uw leven richten?

Eerste halfkoor

We zijn armer dan de armsten der armen,
we zijn armer dan de armste knecht!
In ons hart beeft na de dreuning van 't gericht en
het oordeel Gods, dat onzen hoogmoed brak.
We voelen ons klein, we voelen ons klein en zwak,
we weten dat in ons veel verdorde
en veel verschroeid is door lange hoovaardigheid.
We zitten nog vast in de oude zelfzuchtige orde,
maar we willen pogen nieuwe menschen te worden,
we weten weinig, maar we zijn tot alles bereid.

Tweede halfkoor

We hooren een verren roep, we zien een scheemrende klaarte,
een kracht doorstroomt ons, haar warmte ontdooit ons gemoed.
licht wordt het hart, dat boog onder looden zwaarte....
Ons drijft een drang, die niet stijgt uit het driftig bloed.

Allen

We voelen ons aan al 't levende verbonden;
 we voelen ons aan al 't wordende verwant.
 we voele' in ons opengaan nog dieper gronden
 en een hand grijpt onze hand....
 We zijn niet verloren, we worden herboren,
 de golven dragen ons, we zien het land....

Een der Geesten van Raad

Het land is vèr, onnoozelen:
 niets is om u heen dan barre zee.
 Misleidt u niet opnieuw: er is geen plek,
 geen plekje gronds om neer te zette' uw voet.
 Worstlen zult ge moeten, heel uw leven;
 tegen de bittre vloedten worstlen die
 nu dreigen menschheid t' overstelpen,
 of - vèr van hen die worstlen - in armzalige
 eenzelvigheid te gronde gaan.

Een ander der Geesten van Raad

De tijden willen bare' een nieuwen tijd,
 een nieuwe aarde en een nieuwen hemel -
 Zullen zij het? Dat berust ook bij u.
 Zult ge naar de stem uwer driften luistre' en
 een afgod maken van uw nietig ik?
 Zult g' in u verstikken de stem van God?
 Of zult ge God verlossen in u zelven,
 helpen, hem te verlosse' in anderen
 en doen verrijzen in al meerdere harten?

Allen

Wij willen helpen, maar weten niet hoe,

De eerste Geest van Raad

Stelt uw bezit, uw krachten en uw gaven
 in dienst van den strijd voor gerechtigheid.

De tweede Geest van Raad

Strijdt mee voor 't sloopen van de harde muren,
 die zoovele eeuwen scheidten mensch van mensch.

De derde Geest van Raad

Strijdt mee voor 't recht van alle menschenkindren
om als menschen te leven en te sterven.

De eerste

Voor 't gemeene bezit der aarde,
voor 't gemeene bezit van alles, wat
menschen verleent macht over menschen,
wanneer 't bezit van enklen is.

De tweede

Leeft zoo, dat allen eens in vreugde worden
hun menschlijke al-verbondenheid bewust,
en in 't Oneindig Goed elkander vinden.

De derde

Wilt ge strijden om dit waar te maken?
Wilt ge leven om dit waar te maken,
iedren dag iets meer waar? Wilt gij dezen weg gaan?

Martijn

Ja, met heel mijn hart! Hier liggen de groote taken,
waarnaar ik hunkerde! Eindelijk heb ik verstaan
den donkren drang in 't hart. Men moet het zelf verzaken,
zich wegschenken aan andre' en in hen nieuw ontstaan!
Dit is het echte leven! Elk ander is schijn.

Allen

Wij allen willen bouwers zijn
van 't nieuwe rijk! O, moog het snel verrijzen!

Eerste halfkoor

Wij zullen stichten een bond van gelijkgezinden
en invoeren een sterke tucht,
om alle willen tot één wil te binden....
Als wij dan sterk zijn en geducht
zullen w' ons tegen de verdrukkers keeren
hen aanvalle' en gemakkelijk verslaan....

Tweede halfkoor

Wij kunnen niet winnen, zoo de massa's niet met ons marcheeren.
Daarom moeten wij tót hen gaan;
niet enkel ons becomm'ren om hun nooden
maar ook de taal spreken, die zij verstaan....

Eerste halfkoor

Neen, zoo moet het niet! De massa's zijn doode
ballast; ze zouden vertragen onzen gang.
Klein vendel van sterk willende' en bewusten
hebben wij noodig: niet de vage drang
van velen stuurt het schip naar verre kusten.
't Eenparig willen is moeder van de daad....

Tweede halfkoor

Zoo maakt g'een secte! Wie buiten de massa's staat,
staat buiten 't leven! Gij, die 't bewuste willen
van enkle' omsmeden wilt tot aanvalskracht,
zult honger naar gerechtigheid niet stillen,
nu niet en nimmer.... Zoo ontstaat geen macht
en zónder macht kunnen wij niets bereiken....

De eerste Geest van Raad

O kinderen, -
kindren van dezen tijd, van deze nacht,
van deze wereld en haar koninkrijken,
gij hebt nog altijd niet begrepen,
en gij verdoolt al bij den eersten stap....
Hoe zoudt g'anders zoo ijdele woorden spreken?
Macht kan het rijk, macht kan het rijk niet bouwen,
geen stelsel kan 't. Hier geldt groot noch klein.
Liefde, geduld en onwrikbaar vertrouwen,
moeten daarvan de steenen zijn....

De tweede

Er zijn strijders, die denken tegen God te staan
en toch zijn het Gods wegen, die zij gaan,
en 't is Gods zwaard, dat door hen wordt geslepen.

Maar wie tot ruwen machtsstrijd op wil zweepen,
lastert God en ontkent zijn rijk.

De derde

Zijn er hier, die dat willen helpen bouwen,
in nood en nacht, uit steene' en slijk?

Koor

Ja; wij! Hier: neemt ons!

De eerste

Kunt g'u zelf vertrouwen?
Er is nog veel wankeling in uw bloed.

Koor

Helpt ons, krachten, waaraan w'ons toevertrouwen.

De tweede

Wie stijgen wil, vindt een steun voor zijn voet.

De derde

Hoort: uit de verten zwellen stemmen aan....
Zij die zijn geweest, zij die zullen wezen,
roepen om tot uw hart in te gaan....
Buigt over, buigt om hen te verstaan
en den zin van hun woord te lezen.

Stemmen uit het Verleden

We zijn zij die waren,
kinderen-van-den-geest.
Wekkers zijn we geweest:
we gingen uit voor de scharen.
voorboden, voorloopers, voorgangers.
We waren de vroege zangers,
spannend te zinge' onze keelen
in 't onzeker schemeruur.
We hebben nooit gevreesd
alleen te staan tegen velen:
we doorbraken 't verstarde gebod,

we sloopten de versteende zede,
 gedreven door innerlijk vuur.
 Smaad hebben we geleden;
 we werden bespuwd en bespot,
 we werden vervolgd, we werden geslagen,
 gegeeseld, gepijnigd, gebrandmerkt; we lagen
 gekerkerd; we mochten niet versagen;
 we hebben den last der tijden gedragen;
 we waren de strijders van God.
 Wij zijn zij die waren,
 we hebben gewerkt en gedacht,
 geworsteld, geleden,
 wij baanden een weg naar heden;
 we hebben overgebracht
 naar d'oevers van nieuwe tijden
 het Lichtkind, de kostbare vracht.
 Daar zegen we neer, stierven blijde;
 we hadde' onze taak volbracht.
 Volgt ons na, genooten;
 draagt het licht, draagt het en geeft
 het door aan den makker.
 Niet hoe gij leeft,
 niet hoe gij sterft is het groote,
 maar of over den menschen-akker,
 ook verder de bloeiende fakkel zweeft....

De Geesten van Raad

Hebt ge gehoord? Hebt ge verstaan?
 Denkt aan de korrel, die moet vergaan
 zoo het zaad wil kiemen en rijpen.

Koor

Wij hooren, wij begrijpen!
 Wij worden gegrepen: wij voelen ons verbonden
 aan den geest, die hen heeft gezonden
 en dien wij eeren.
 Moge hun kracht in ons weerkeeren.

Stemmen van Ongeborenen

Wij liggen nog ongeboornen
 in der tijden schoot,
 die zullen zijn misschien verkoornen
 van een bloedig avondrood; -
 zullen sterven misschien, verdoemden,
 gegrepe' in geweldige klauw;
 zullen worden door de eeuwen genoemd de
 kindren-van-onheil-en-rouw.
 Wij zijn nog onbeschreven;
 gij werkt aan ons leven,
 gij bouwt aan ons lot.

Misschien zullen w'ons bezinnen
 op de eenheid van 't menschengeslacht;
 zullen volstromen van binnen
 met broederlijke kracht, -
 zal met ons het heil waarlijk beginnen
 dat de eeuwen hebben verwacht.
 M o r g e n wordt h e d e n geschreven;
 gij levenden bouwt wordend leven,
 gij werkt voor der komenden lot.
 Gij zijt het zaad
 dat verteert, dat vergaat;
 wij zijn de vrucht, rijpende in 't verborgen.
 Wij wachten, wij droomen,
 wij zijn zij die komen;
 maakt ons schooner dan gij,
 maakt ons sterker dan gij.
 Vaders en Moeders, dwingt gij het getij
 der menschheid om opwaarts te stroomen....

Een der Geesten van Raad

De tijden verscheemren, de verte viel dicht....
 Begreept gij 't gezicht?
 'Allen zijn aan allen verplicht' en
 'Allen moeten zich aan allen oprichten'.

Bedenkt hoe ge 't vondt,
in smarten verstond;
gaat uit tot uw werken; de nacht is voorbij.

Afwisselende stemmen

Wij zijn niets dan een schakel in een oneindige keten;
wij zijn niets dan een golf in een grenzelooze zee.
Die waren wonen in ons, en wordenden zingen mee
in de wondere wijze, die wij ons leven heeten;
d'echo's van hun stemmen keeren van zee tot zee.

Ik ben niet vrij, immers velen zijn gebonden....
Ik ben niet wetend, want veler geest ligt braak....
Ik ben niet heel: mijns broeders lijf wordt geschonden....
Ik ben niet machtig; zwak staat mijner broeders zaak.
Wij hebben verstaan: o vreugde, dat wij verstonden.
Allen zijn met allen verbonden.
O licht.... O liefde.... O last.... O smart.... O taak....

Een stem in extase

Zij zijn wij en wij zijn zij....
Ik wil met hen stroomen, een opgaand getij,
en met hen, als het tijd is, keeren.
Ik wil dienen het zaad, dat in hen werd gezaaid;
ik wil voeden de vlam, die in hun diepten laait;
ik wil 't leve' in hen voeden, versterken, vermeereren.
Ik wil dienen God dien zij in zich dragen;
ik wil God dienen in menschen,
ik wil in menschen, in menschen dienen God.

De Geesten van Raad

Nu voelt g' u gereed
om te storte' u te saam op de nieuwe wegen,
en ge denkt, dat ge weet.
En ge hoopt en verwacht,
dat vreugd zal ontbloeie' in de donkerste stegen
door uw daad, door uw kracht.

Maar ook dit is nog waan.
Ook voor u zal zeker het verschiet eens verdonkeren
en de hoop vergaan
om als vrucht van uw wil van uw werk
te zien rijzen de wanden omhoog en flonkeren
de koepel der nieuwe kerk.

Elke droom komt waar,
maar anders dan die hem droomden dachten;
z' erkennen het nooit
als de wereld vermooit
het kind van hun daad, de vrucht van hun trachten:
hun hart werd zwaar.

Doet dan afstand, doet af-
stand van te willen d'uitkomst aanschouwen.
Hier: neemt uw staf;
heft in vreugde uw gezicht.
make 't heilig besef aan Gods werk mee te bouwen,
al uw gangen licht.

Koor

Wij zijn het geslacht
dat staande in 't onzekere licht van de kentrende tijden,
geen bedding vond gereed, om te zaamlen zijn kracht.
Zoekenden zijn we nog, we zijn nog verspreidden;
wij moeten ons zelve uit menigen waan nog bevrijden;
wij moeten nog worden hen, waar de wereld op wacht.

Wij zijn het geslacht,
dat weer leerde erkennen een kracht, die werkt in ons zelve,
die werkt door alle eeuwen, - we weten voor haar geen naam,
maar we zien haar licht dringen door onze gewelven
en als we in dat licht naar de komende dagen delven,
dan zijn w'een gemeenschap, dan gaan we als makkers te saam.

Een der Geesten van Erbarmen

Nu niet meer kindren van dezen tijd, maar kinderen Gods.

Nu niet meer vereenzaamd in hoogmoed,
maar vast te samen verbonden,
in vreugde zich gemeenschaps wijding bewust.
Nu niet meer vertroebeld door heete begeerlijkheid,
maar gelouterd door besef van diepe schuld.
Nu niet meer zwak, maar gesteund door oneindige kracht,
gesteund door Haar, die werelden beweegt,
die harten vernieuwt: Gods eeuwige Liefde.